

NOVOTNY TIHAMÉR

Bibliás tárlatok

Az Ars Sacra Fesztivál két idei kiállításáról a sok közül

NOVOTNY TIHAMÉR (1952) Budapest

I. FÉNYT HOZZON... VII.

(Vízivárosi Galéria, 2018. szeptember 6 – október 2.)

A tisztább kép érdekében valamilyen szinten muszáj ismételnem önmagam: a Vízivárosi Galériában immár hetedik alkalommal, azaz 2012-től évenként megrendezett *Ars Sacra* tematikájú tárlatsorozat okmegjelölő, céltételező, magyarázó hívószava – a fényt hozzon – egy nem szó szerinti Biblia-idézetre támaszkodik, amely Lukács evangéliumának *Benedictus* részében keresendő, és így szól: „Irgalmából [Isten] meglátogat minket a Magasságból, hogy világosságot adjon [!] az embereknek, akik a sötétségben és a halál árnyékában ülnek, lábunkat meg a béke útjára irányítsa” (Lk 1,79). Ez a kiállításismertető tehát újfent felhívja a figyelmet arra, hogy a szóban forgó új keletű *ars sacrás* mozgalom a művészet hatóerejét, visszarendező szerepét a megváltás és a megváltottság keresztényi reménye és tudata által kívánja növelni, megsokszorozni a *korrupt valóság* megváltoztatása, meggyógyítása érdekében. Másképpen fogalmazva: pozitív hang szeretne lenni a létrontott, aberált világban.

Számomra e tárlatok kortársi kifejezési skálája a Krisztusban megigazult, hitvalló, hitmélyítő művészettől az isten- és igazságkereső, illetve a *test-lélek-szellem*, valamint a *szép-jó-igaz* szakrális hármasságában gondolkodó, a katarzist, a személyes megtisztulást és az önmeghaladást sem megtagadó, az egyetemes belső értékeket és az emberi közös nevezőket kutató minőségi művészetig terjed.

Így, ha végiglapozzuk a Vízivárosi Galéria *ars sacrás* meghívó-katalógusainak eddigi példányait, ha felidézünk magunkban az itt látott műtárgyak szellemiségét, sem rossz értelemben vett gicscel, érzélgősséggel, izlésficammal, sem langyossággal, korszerűtlenséggel, bigottsággal nem találkozunk. Ehelyett mindig magas fokú, kellően átszellemített, változatos formai, anyagi, technikai eszközhasználattal és őszinte, nyílt, egyenes érzelmi-gondolati feltárulkozással, valamint erkölcsi tartással, magasrendű érintettséggel, illetve bibliai háttérrel, s nem utolsósorban istenes szemlélettel szembesülhetünk.

Olescher Tamás képzőművész (a VG galéria vezetője, gondos, lelkiismeretes menedzselője) olyan ember, aki hitéből kifolyólag is rendkívüli módon ügyel az állandóságban a sokszínűsége. Az eddig több mint negyven alkotót mozgató, felvonultató kiállítás-sorozatában mindig vannak évről évre visszatérő szereplők, de rendszerint új nevek, új művészek is felbukkannak.

Az idei évben tízen vettek részt a „fényhozásban”. Aknay Tibor két fotográfiával és egy hozzájuk kapcsolódó kinyomtatott verssel; a közelmúltban elhunyt Bohus Zoltán (1941–2017) egyetlen színes üvegszoborral; Ganczaugh Miklós két temperaképpel; Hager Ritta egy triptichonként felfogható gobelin műegyüttessel; Koroknai Zsolt kétperces videóval és egy, a filmjéhez kapcsolódó, vegyes technikájú grafikával; Kovács-Gombos Gábor három olajképpel; Luzsicza Árpád Lajos egy újraértelmezett talált tárggyal és az ezt magyarázó dokumentumfelvétellel; Pataki Ferenc egy hármasként funkcionáló anyagfestmény-sorozattal; Ries Zoltán öt, saját műfaji meghatározású „elektro(n)-grafikával” (számítógépes programmal alkotott digitális nyomattal); s végül Somogyi Győző egy közepes méretű egyedi tusrajzzal.

Az ez évi termés utólagos „tárlatvezetését”, körbejárását célszerű felülről lefelé kezdve megemlíteni, azaz **Somogyi Győző** *Jézus dicsőségében* (a grafikára írt címén) *Utolsó ítélet* jelölésű, fekete-fehér munkájától, munkájából kiindulva perciálni.

A *Katolikus lexikon* gondolatait, értelmezését szabadon idézve, az *utolsó ítélet*: a végső idők eseménye, a világtörténelmet lezáró isteni ítélet elevenek és holtak fölött, a végső dolgok egyike a val-

Utolsó ítélet

Yi tus

Somogyi Győző

lástörténetben. A természeti népek vallásos hitében sokszor megtalálható a világvég gondolata, de az ítéleté ritkán. Az föltesztel egy legfőbb lényről való tudatot, aki egyúttal az erkölcsi rendnek is őre. Ez a legfőbb lény az *Ószövetségben* Isten, a világ teremtője és ura. Isten haragja nemcsak a pogányokat sújtja, hanem Izrael hitetlenségét is.

Az *Újszövetségben* a hit alapigazságaihoz tartozik az ítéletről szóló tanítás (Zsid 6,2). Már Keresztelő János emlegeti, s Jézus is ismételt hivatkozik rá. A megtérés azért szükséges, mert van ítélet. A hivatkozást megtaláljuk a hegyi beszédben, a példabeszédekben (aratás napja, számadás napja). Jézusnál az utolsó ítélet mindenkire kiterjed tetteik alapján. Napja úgy jön el, mint az éjjeli tolvaj, azért a virrasztás és a készenlét szükséges. Különösen szigorú ítélet vár azokra, akik az Ő tanítása és csodái ellenére sem hittek (Mt 11,20–24). Az ítélet kiterjed élőkre és holtakra, s a szeretet parancsa külön tárgya lesz az ítéletnek (Mt 25,31–46). Az utolsó ítélet végérvényes, a történelem új-rakezdésének („újratervzésének”) gondolata idegen az evangéliumtól. Az Egyház kezdettől fogva belefoglalta a hitvallásokba Jézus 2. eljövételét és az utolsó ítéletet. Krisztusnak Fiúként ez lesz a végérvényes megnyilatkozása. Az utolsó ítélet összefügg a *különítélettel*, mert az eldönti az egyes ember örök sorsát, megadja a végleges jutalmat vagy büntetést, az *utolsó ítélet* pedig bemutatja mindenkinek a helyét és szerepét az emberi közösségben, illetve Isten országában. Rávilágít nemcsak az egyes tettek közösségi hatására, hanem a szellemi áramlatok, mozgalmak, intézmények és közösségi vállalkozások értékére vagy fogyatékoságára is. A különítélet és az utolsó ítélet megfelel annak, hogy az ember nemcsak egyedi személy, hanem közösségi lény is, és Isten az üdvrendet közösségi alapon rendezte be.

Somogyi Győző megkapó naivitású, beszédes grafikájának Jézus Krisztusa barátságosan, kitért karokkal, szeretettől eltelve jön el (a művész bibliás műveltségét, jószágos lelki alkatát tekintve hogyan is érkezhette másként?), s áll a népi karakterű káli-medencés angyalok keresztcsúcsos máriás zászlókat tartó, illetve a szent emberek feszületet, valamint oltáriszentséget hordozó, esendően tiszta gyülekezetének élére.

Hager Ritta festőien míves, finom színtónusokkal, fényhatásokkal és kontrasztokkal élő (egyenként nagyjából azonos méretű), aprólékosan szőtt, mély értelmű puha gobelin-triptychonjának minden egyes darabja egy-egy magvas *Biblia*-idézetre utal, illetve támaszkodik. Az elsőnek (azaz szemből a bal oldalnak, amely kétségtelenül valamiféle lelki önvizsgálatra hív) a címe: *Evezz a mélyre!* Tudniillik a *csodálatos halfogás* jelenetét Lukács evangélista így meséli el: „Amikor [Jézus] egyszer a Genezaret tavánál állt, nagy tömeg sereglett oda hozzá, hogy hallgassa az Isten szavát. Láttá, hogy a tó partján két bárka vesztegel. A halászok kiszálltak, és a hálót mosták. Beszállt hát az egyik bárkába, Simonéba, s megkérte, hogy lökje egy kicsit beljebb a parttól. Aztán leült, és a bárkából tanította a népet. Amikor befejezte a tanítást, így szólt Simonhoz: »Evezz a mélyre, és vessétek ki a hálótokat halfogásra!« »Mester, egész éjszaka fáradoztunk, s nem fogtunk semmit, de a te szavadra kivettem a hálót« – válaszolta Simon –, és így is tett, s annyi halat fogtak, hogy szakadozni kezdett a háló. Intettek a másik bárkában levő társaiknak, hogy menjenek segíteni. Mentek is, és úgy telerakták mind a két bárkát, hogy majdnem elsüllyedt. Ennek láttán Simon Péter Jézus lábához borult, és e szavakra fakadt: »Uram, menj el tőlem, mert bűnös ember vagyok!« Mert a szerencsés halfogás láttán társaival együtt félelem töltötte el. Hasonlóképpen Jakobot és Jánost is, Zebedeus fiait, Simon társait. De Jézus így szólt Simonhoz: »Ne félj! Ezentúl emberhalász leszel.« Kivonták a hajókat a partra, és mindenüket elhagyva követték” (5,1–10).

A középső darab címe az *Elveszett bárány* témájára reflektál. Az idevonatkozó bibliai példázat pedig (szintén Lukács szerint) így von bennünket az örök érvényű hitigazságok egyik legszebbikébe: „A vámszedők és a bűnösök mindnyájan Jézushoz igyekeztek, hogy hallgassák őt. A farizeusok és az írástudók pedig így zúgolódtak: Ez bűnösöket fogad magához, és együtt eszik velük. Ő ezt a példázatot mondta nekik: Ha valakinek közületek száz juha van, és elveszít közülük egyet, vajon nem hagyja-e ott a kilencvenkilencet a pusztában, és nem megy-e addig az elveszett után, amíg meg nem találja? És ha megtalálta, felveszi a vállára örömeiben, hazamegy, összehívja barátait és szomszédait, majd így szól hozzájuk: Örüljetek velem, mert megtaláltam az elveszett juhomat. Mondom nektek, hogy ugyanígy egyetlen megtérő bűnös miatt nagyobb öröm lesz a mennyben, mint kilencvenkilenc igaz miatt, akiknek nincs szüksége megtérésre” (15,1–7).

A triptychon jobb oldali szövevényének életre hívója *Az igazi szőlőtő* című, cáfolhatatlan erejű újszövetségi fejezetben keresendő, amelynek szerzője János evangélista: „Én vagyok az igazi szőlőtő, s Atyám a szőlőműves. Minden szőlővesszőt, amely nem hoz gyümölcsöt, lemetsz rólam, azt pedig, amely terem, megtisztítja, hogy még többet teremjen. Ti már tiszták vagytok a tanítás által, amelyet hirdettem nektek. Maradjatok hát bennem, s akkor én is bennetek maradok. Amint a szőlővessző nem teremhet maga, csak ha a szőlőtőn marad, úgy ti sem, ha nem maradtok bennem. Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők. Aki bennem marad, s én benne, az bő termést hoz. Hisz nélkülem semmit sem tehetnek. Aki nem marad bennem, azt kivetik, mint a szőlővesszőt, ha elszárad. Összeszedik, tűzre vetik és elég. Ha bennem maradtok, és tanításom is bennetek marad, akkor bármit akartok, kérjétek, és megkapjátok. Azáltal dicsőül meg Atyám, hogy bő termést hoztok, és a tanítványaim lesztok. Amint engem szeret az Atya, úgy szeretlek én is titeket. Maradjatok meg szeretetemben. Ha teljesítitek parancsaimat, megmaradtok szeretetemben, amint én is megtartottam Atyám parancsait, és megmaradok szeretetében. Ezeket azért mondom nektek, hogy az én örömöm legyen bennetek is, és teljes legyen az örömötök. Az az én parancsom, hogy szeressétek egymást, amint én szerettelek benneteket” (15,1–12).

Kovács-Gombos Gábor három sejtelmesen filozofikus, egyben vallásos áhítattól áthatott, bársonyosan szfumátós olajfestményének visszatérő témája vagy motívuma – cím szerint a *...közeledik a hajnal; Dialógus és Narthex* képekről van szó – mindig az Ég és Föld, az ember és Isten fennkölt kommunikációjában, egymást átható párbeszédében keresendő. Ugyanakkor zárójelben jegyezzük meg, hogy a *narthex* kifejezés egyrészt jelenti a bazilika, a templom főhajója előtti fedetlen oszlopos csarnokot; másrészt a magasra törő *aszándkórót* (az ernyősvirágzatúak és a zellerfélék családjába tartozó növényfajt); harmadrészt *narthekion* származékában azt a szekrénykét vagy pikszist, amelyben drága, mondhatni, szent tárgyainkat tartjuk. Így tágítja ki a mű nyelvi összefüggésrendszere annak képi értelmezhetőségét.

Ganczaugh Miklós két remekbe szabottan titokzatos temperaképe (a *Tanulmány A* belső várkastélyhoz és az *Imádkozó* képekről van szó) láthatóan a 16. századi Avilai Nagy Szent Teréz keresztény

misztikus életművére, szorosabban a *Belső várkastély* című művére utal, illetve ezt az olvasmányéléményét dolgozza fel igen elgondolkodtató költői átéléssel, alanyi fantáziával, jelképteremtő erővel.

Szent Terézről a következőket olvashatjuk Bodnár Dániel egyik írásában: „Önéletrajzában négy szintjét különbözteti meg az imádságnak, s ezt az öntözés négy módjához hasonlítja. Az első mód az, amikor vödörrel mi magunk hordjuk a vizet (ez az aktív erőfeszítéssel végzett imádság). A második az, amikor vízemelő kereket használunk (olyan összeszedettség, amelyben már fellép a belénk öntött szemlélődés, a nyugalom imája is); a harmadik, amikor az öntözött földhöz vezetjük egy folyó vizét (a nyugalom imájának intenzívebb formája); a negyedik a záporosó (az egyesülés, unió, amelyben Isten átmenetileg leállítja a lelki képességek működését). »A lélek olykor mintegy kiemelkedik önmagából, olyanféleképpen, mint az égő tűz, amely lángot vet; s olykor az a tűz hirtelen nagyon meg tud növekedni. Ez a láng magasan föléje emelkedik a tűznek, de azért nem különböző dolog a tűztől, hanem ugyanannak a tűznek a lángja« – olvassuk az egyesülés imájáról. [...]

Teréz a lelket úgy képzei el, mint egy gyémántból vagy különleges tisztaságú kristályból készült várkastélyt, amelyben sok szoba van, amint az égben is sok lakás. Az igaz ember lelke ugyanis »nem más, mint egy paradicsom, amelyben Ő – mint mondja – gyönyörűségét találja«. Mivel Isten az embert saját képére és hasonlatosságára teremtette, ez »elég ahhoz, hogy szinte fel se tudjuk fogni a lélek nagy méltóságát és szépségét«. A várkastélyban középen van a legfőbb lakás, »ahol nagyon titokzatos dolgok történnek Isten és a lélek között«.

Teréz hangsúlyozza: Isten úgy alkotta meg az ember természetét, hogy mindenki képes befogadni azokat a természetfölötti kegyelmeket, amelyek lehetővé teszik a Vele való személyes kapcsolatot. Senki nincs ebből eleve kizárva. Akik azonban elutasítják Isten szeretetét – a Teremtő tudatos megtagadásával vagy súlyos bűnök elkövetésével –, éppen azt nem akarják befogadni, amit e képességük lehetővé tesz. Ha viszont igent mondanak Istenre, ez az adottságuk működésbe léphet.

Teréz azt vizsgálja, minként léphetünk be »a mi szép és gyönyörűsége« várkastélyunkba. Sok lélek van ugyanis, aki a vár körítő falán tartózkodik, s egyáltalán nem tartja fontosnak, hogy beljebb jusson. Az a kapu, amelyen át beléphetünk ebbe a várkastélyba, az imádság és az elmélkedés. Teréz hét lakást különböztet meg a lélek várkastélyában, amelyek különböző távolságra vannak Istentől.”

Koroknai Zsolt *Felület-sértések* című videomunkájában és a hozzá tartozó, hozzá kapcsolódó kis vegyes technikás grafikájában (*O.R.P.N.* – latinul – az „Ora pro nobis!”, azaz „Imádkozz érettünk!”, bővebben „ora pro nobis, peccatoribus!”, „imádkozz érettünk, bűnösökért!” fohász rövidítése) a valószínűleg keresztelési vagy bérmálkozási ajándékként kapott, megkopott, képét vesztett medalionjának ovális „arcában”, az emberi lélek valóságos és metaforikus sérüléseit örökítette meg igen lírai és filozofikus módon. Tudniillik – a mini monitoron nézhető (Hajas Tibor és Bill Viola ellentétes karakterű transzcendencia-szemléletét is megidéző) digitális mozgóképen, amint a megforgatott homokórán lecsorog a homok – itt egy vízforrás tölt fel valamiféle zárt edényt, amelyből – kétszer is a feje tetejére, illetve a talpára állítva a tartályt – visszacsorog ugyanez a víz, miközben megkapó, zubogó táncát járja benne egy esendő, talán egy személyes lélekformát, sérülékeny lélekalakot utánzó belső buborékszellem-szobor. S a kisfilmet mint egy pecsét zárja le a már említett medalion képe.

Luzsicza Lajos Árpád egy Balaton-felvidéki templom (Óbudavár) padlásán talált, lekopott, valamikori festett képalakját teljesen elvesztő, rozsdás Pléhkrisztust revitalizált erre a kiállításra, azaz illuzórikusan visszahelyezte azt feszület alakúvá formált – pingáltan „eredetivé” tett – táji környezetébe, keresztjére.

Ries Zoltán *Angyal és utazó; Ködös estén; Dimenziók; Átlényegülés és Ábrándozás a Styx folyónál* jelölésű munkáival, a motívumgyűjtő fotográfiát és a számítógépes képkészítés Photoshop-technikáját egyesítő nyomataival a személyes áhítat, a lelki átlényegülés lírai megfogalmazója. A *Styx folyónál* című „elektro(n)grafikája” mintegy a keresztényi gondolkodás elő- vagy erőterébe vonja a hellén mitológia túlvilágképét. Tudniillik „a görög mitológia alvilágában hat folyó található. Ezek a Sztüx (Styx), Akherón (Acheron), Flegetón (Phlegethon), Kókütosz (Cocytus), Eridanosz (Eridanus) és Léthé (Lethe). Közülük a Sztüx (gyűlölt) az élők és holtak birodalmát elválasztó határfolyó, amely kilenc kanyarulattal fut az alvilág legmélyére. Oda, ahol Hadész palotája emelkedik egy óriási mocsár közepén. Ide tart még az Akherón (örömtelen) folyó, amelynek két mellékfolyója a lángoló hullámú Flegetón (égő) és a jéghideg vizű Kókütosz (jajgatás). Két további folyó a Léthé (fe-

ledés), amelyből a holtak lelkei azért isznak, hogy elfelejtsék földi életüket, az elkövetett rossztetteiket, és megtisztuljanak, valamint az Eridanosz (emlékezés), amelyből azért kell inniuk, hogy emlékezzenek a földi jótetteikre” – olvashatjuk egy lexikonszerű internetes leírásban.

Pataki Ferenc szakrális asszociációjú kvázi triptichonja – amelynek jelképesen felfelé ívelő beszédes címei jobbról balra így sorakoznak: *Szent életfa; Égi mező; Az öröklét fejezetei* –, valljuk be, szó szerint nem igazán nevezhető „hármasképnek”. Nem, hiszen a táblák ötletadó azok a festéktartalmuktól, kupakjuktól, fejüktől megszabadított – széttárt szárnyú angyalokra, valamint szent cédrusokra emlékeztető – lepréselt fém festéktubusok, amelyek a művész szorgos tevékenységének mindennapos melléktermékei, amely aktusok által az „eszközmozsoló” felsorakoztatás imamalomszerű processzusa a végtelenségig folytatható. Mindenesetre az applikált fatáblák ikonszerű anyaghasználata, valamint az örökkévalóságra emlékeztető formakincse és arany ragyogása úgy vonják a szent művészet bűvkörébe tekintetünk eleven tárgyát, akár egy oltárképet.

Aknay Tibor *Mecseknádasdi temetőben II–III.* jelölésű, két, tárgyyszerű hitelességgel megörökített fotóját (2008 k.) kitűnően értelmezi, írja le: *Falusi temető* című dokumentarista verse, amely így szól: „Félkarú kereszt, moha hímezte kő, / sorsába görnyedt öregasszony: / falusi temető. / A kicsi templom láthatott törököt / és labancot, meg rácot is, / mostanra elporladt mind, / a csonka kereszt rájuk is tekint: / falusi temető. / Dombtetőn az istenházát / a félkarú kereszt vigyázza, / tövén az öregasszony: / falusi temető.”

Végül **Bohus Zoltán** *Fényességes* üvegszobra – amely most már mintha mindörökre az elhunyt művész ki nem hunyó, el nem múló tündöklő titokköve, meglelt és megformált lélekkristálya lenne, s amely körülményünk során mindig más és más arcát mutatja – mintha számunkra is ugyanazt a középpontot mintázná, jelenen, amelyben ő is hitt és holt valamikor.

II. „KÖZELEDJETEK...” IV. – KÖRPUZSOK, KERESZTEK, KRISZTUS-ÁBRÁZOLÁSOK (Zichy major, Budaörs, 2018. szeptember 23 – 30.)

„A fesztiválok idejét éljük, melyek között a már tizenkét éves, nemzetközi minősítéssel rendelkező Ars Sacra Fesztivál egyedül! Segít meglátni, amit rohanó világunkban nehezen veszünk észre, kiemel a hétköznapiakból, és rámutat a személyes Istenre, aki áthatja teremtett világunkat” – olvashatjuk a mozgalom ez évi internetes bevezetőjében, amely idejű mottóját Jób könyvéből választotta: „Tekints az égre és lásd meg[!]; és nézd meg a fellegeket, milyen magasan vannak feletted!” (35,5). Vagyis arra buzdít bennünket, hogy szánjunk több időt és figyelmet az Isten adta-teremtette szépségekre, amelyek mellett a káprázati sebességre kapcsolt virtuális univerzumunk rabjaként nap mint nap elmegyünk. Az Ars Sacra ötletgazdája, Dragonits Márta szerint a fesztivál a 2007-es budapesti városmisszió gyümölcse. Sőt, az a személyes véleménye, meggyőződése, hite, hogy a kezdeményezés gyors sikere, elterjedése, népszerűsége a Szentlélek jótékony beavatkozásának köszönhető, amely egyúttal Isten láthatatlan jelenlétének, ma is működő erejének egyik kézzelfogható bizonyítéka.

Tehát ebbe az egyre bővülő hazai és határon túli magyar vonatkozású változatos és nívós ars sacrás kiállítási programsorba illeszkedett az a budaörsi Zichy majorban megrendezett legújabb tárlat is, amelynek egyik visszatérő résztvevője az az Olescher Tamás, aki (a Vízivárosi Galéria irányítójaként) időszakos rendezvénysorozatunk főcímének ötletadó gazdája is egyben. Tudniillik a „Közeledjete...” hívószó Szent Jakab apostol leveléből (4,8) az ő javaslatára vétetett: „Közeledjek az Istenhez, s majd ő is közeledik hozzátok. Mossátok tisztára kezeteiket, bűnösök, és tisztítsátok meg szíveteket, megosztott lelkűek.”

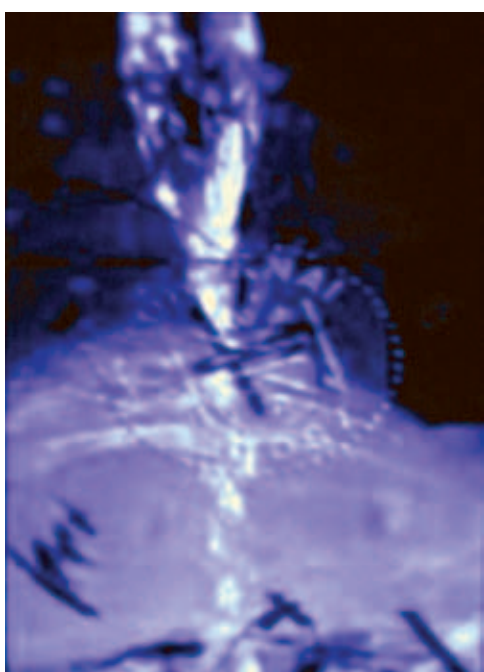
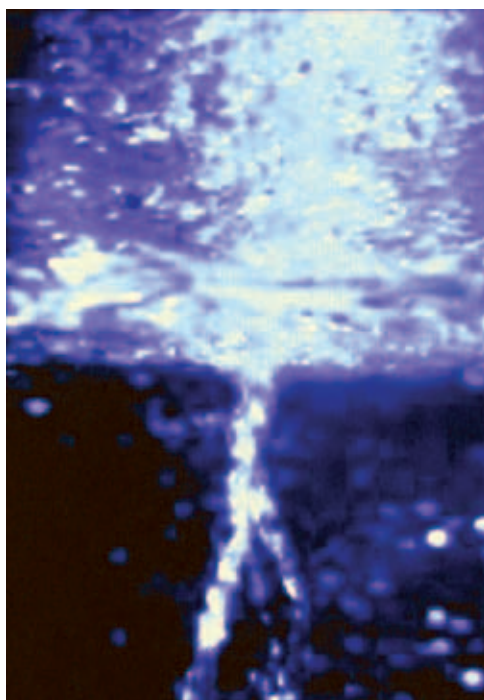
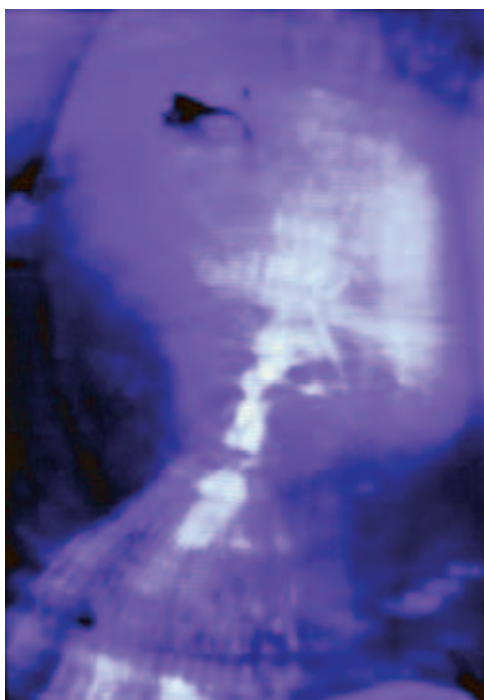
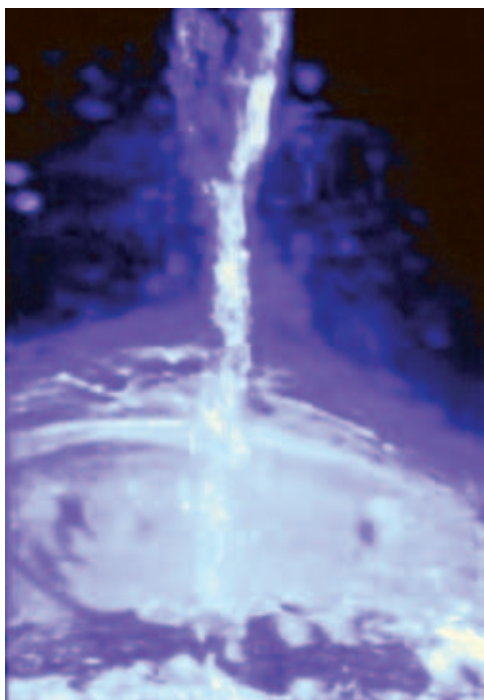
A mozgalom helyi szervezőjeként (ebben paritásos társam barátom, Gvárdián Ferenc „szobrászember”) s nem melleleg a Vízivárosi Galéria ars sacrás kiállításainak közreműködőjeként (a szálak tehát így fonódnak egybe) sajnos újfent ki kell jelentenem, hogy idén különösen nem sikerült áttörnünk az országos hírcsatornák ingerküszöbét budaörsi rendezvényünkkel. Dacára a kiváló névsornak, a ritkán látható rendhagyó műveknek, a darabjaiban is jelentős műsorozatoknak, a mély érzelmeket, gondolatokat, eszméket, egyéni felfogásokat, különleges csemegéket, megközelítéseket felvonultató bibliai hangvételi munkáknak, az egyre bővülő és ideszokó közönségnek, s nem utolsósorban a mindig megkapó kiállítótér puritán, bár kissé kopottas aurájának, amely egy régi uradalmi magtárépület

PATAKI FERENC, Az öröklét fejezetei, 2018

BOHUS ZOLTÁN, Fényesség, 2015

(kissé elfuserált) arányait őrzi – vizuális manifesztációnk majdhogynem visszhangtalan maradt. Ennek okait most nem kívánám elemezni, inkább – a tárlat értékeit megidézve – népszerűsítésében részt venni, s mindjárt megjegyezni, hogy már a két teremben elhelyezett nyolc alkotó hatvanhét munkája is jól érzékelteti a vállalkozás impozáns voltát, hangsúlyát, volumenét.

Kezdjük a sort a bejárati helyiség művészeivel, **Kondé László** (1954–2002) hátrahagyott alkotásainak bibliai nézőpontból válogatott anyagával. (A kiállítóter kisebbik termét – immár negyedik alkalommal – mindig egy-egy hangsúlyossá tett műegyüttes bemutatásának szántuk. 2015-ben Lovász Erzsébet, 2016-ban Kovács László és Pálos Miklós, 2017-ben Tóth Csaba kapta meg ezt a lehetőséget.) Kondé László tizenhárom, a német és angol expresszionizmust (s nem kevésbé az olyan klasszikusokat, mint H. Bosch és M. Grünewald) egyénien karcos-rajzos ecsetvonásokkal megidéző olaj- és pasztellfestményének, valamint öt remekbe szabott rézmetszetének visszatérő témái mind Krisztus köré szövődtek. Mégis, ezekbe a bibliai történetekbe (*Krisztus a katonák vagy a pribékek között; Golgota; Levétel a keresztről; Krisztusos önarckép; Crucifix; Éjszakai történet* [az összes mű 1987 és 2002 között keletkezett]) – az élete gyertyáját egyszerre két vége felől égető, *carpe diem!* természetével látszólagos ellentmondásban (talán bűneit kiengesztelendő?) – mintha magára szabott belső szenvedéstörténeteit, önnön lelki kálváriáit festette, rajzolta volna bele. A fiatalon, mindössze negyvennyolc éves korában elhunyt művész sodró erejű életművének, ellobbanó tehetségének talán ez volt a csúcsa. Ez volt a nyilvánossá tett *mea maxima culpája*.

Aknay János három, szintén expresszív akrilképpel szerepelt ezen a tárlaton (*Koponyahegy*, 1996; *Jézus*, 2003; *A Megváltó*, 2018). Talán nem annyira köztudott, hogy a jól ismert szentendrei festő konstruktív-szürrealis építészeti motívumos és ikonikus-angyalos alap-irányultságú, fél évszázadot felölelő életművében 1996-tól kezdődően egy külön szál, egy külön tematika képződött: nevezetesen a magyar szentek, megváltó Krisztusok, Korpuszok, Jézus-ábrázolások és evangéliumi történetek istenes ciklusa. Figyelemre méltó, hogy a *Megváltó Jézus Krisztust* ábrázoló exkluzív festményei (eddig mindössze tizenhárom darab készült belőlük), bár megjelenésükben őrzik az „eredeti arcmás”, a „nem emberi kéztől való”, az „igaz képmás” (Vera-ikon, Abgár-kép, Torinói halotti lepel) hagyományát, mondhatni, „kanonizált” vonásait, mégis mindig új és új arcukat, más és más jellemvonásukat mutatják a művész hangulatának, pillanatnyi érzésvilágának és emlékezéseinek megfelelően.

Eöry Emil érdi képzőművész jövőre ünnepli nyolcvanadik születésnapját. Kis- és nagyszobrokban, érmékben, domborművekben, köztéri alkotásokban, festményekben, valamint egyedi grafikákban igencsak bővelkedő életművéből most három, a hitbéli kérdésekkel elvont módon foglalkozó filozofikus festményét (*Harmónia*, 2015; *A hit kapuja*, 2017; *Oltár*, 2011), hét, a keresztény tematikában nem kevésbé elmélyült, jelszerű kisplasztikáját (*Ítélező*, 2017; *Credo*, 2000; *Feszültség*, 1988; *Hiány*, 1999; *Jézust megfosztják ruhájától*, 2014/18; *Veronika kendője*, 2014/18; *Oltár*, 2000) és egy, az „igaz képmás” tárgyát síkban megfogalmazó fa domborművét (*Veronika kendője*, 1982) tekinthette meg a közönség. Eöry szemléletére különösen jellemző a leegyszerűsítő, tömörítő, allegorikus-szimbolikus, olykor a tisztán absztrakt-emblematikus, de sohasem jelentés nélküli látásmód, amellyel mintegy átjárhatóvá teszi műveinek értelmezési határait, tágítja azok bölcséleti háttérét, s meglepő logikai „manővereivel” szokatlan képzettársításokra kényszeríti gondolkodásmódjának élvezőit.

Gvárdián Ferenc három, Krisztus a kereszten témájú, függeszthető plasztikát (*Korpusz I–III*, 2016) és egy *Volto Santo* (2018) típusú, a másik háromhoz hasonló kivitelezésű súlyos szobrot állított ki a nagyterem főfalán, amelyek (nem véletlenül!) Eöry Emil *Oltár* című, lebegő Krisztus-motívumos festményének jobb és bal oldalán szimmetrikusan helyezkedtek el. Mind a négy, samottos agyagból mintázott szoborfejszület egy-egy térbe vitt művészettörténeti idézet újraélesztett megfogalmazásában gyökerezett. A puritán kivitelezésű, smirgliszzerű, durva szemcsézetségű, rücskös, lyukacsos mikrofelületű – s talán éppen ettől olyan érzelemgazdag! – négy égetett agyagkorpusz közül talán a *Volto Santo* tekinthető a legkülönösebbnek. Az olasz kifejezés eredetileg 'Szent Arc'-ot jelent, Jézus olyan „ösképét”, amelynek arcát a legenda szerint angyalok faragták, s eredetijét valószínűleg a 8. században hozták Palesztinából a luccai dómba, amely később megsemmisült. A mű 13. századi másolata Krisztust nyitott szemekkel, fölővezett köntösben, vízszintesen kinyújtott karokkal a kereszt előtt lebegve ábrázolta. Gvárdián ötödik, samottos agyagból formázott térdeplő-imádkozó figurája pedig, amely az *Hommage à Avignoni Pietà* (2017) tavalyi szoborcsoportjának utólag kiegészített alakjaként nem véletlenül állítottott a Kondé-terembe, tudniillik a mű alkotója így kívánt fejet hajtani egykori kollégája és tanártársa zsenije előtt.

Imreh Tibor (1952–2010), a Vajda Lajos Stúdió egykori tagja halála utáni emlékkiállítására óta (VLS Pinceműhely, 2011) talán most szerepelt először jelentősebb anyaggal nyilvánosság előtt. *Krisztus*-sorozatának hét expresszív darabjában (mind nagyméretű, 100 × 140 centiméteres, igen reprezentatív, vegyes technikás mű) a megfeszített Jézus alapmotívumát hétszer ismétli meg; színben hétszer hétféleképpen festi le ugyanazt az estébe nyúló tragikus délutánt; gesztusaiban hétszer hétféleképp éli át ugyanazt az „archetipikus” fájdalomtörténetet; testben és lélekben hétszer hétféleképp veszi magára ugyanazt az ormótlan, durva keresztet.

Kovács László (1944–2006) – aki Budaörs nyíltan vállalható szimbóluma lehetne, ám jelen pillanatban csak lappangó kincse – rendkívül gazdag, sok műfajú és változatos életművének öt magasan nyomású színes grafikájával, mondhatni, anyagnyomatával (*Pléhkrisztus I–III.*, 1972; *Kálváriadomb I–II.*, 1992) és két számítógépes C-printjével (*Korpusz I–II.*, 2005) idézte meg egyetemes értékű önmagát és a hely szellemét. A kimagasló tehetségű művész utolsó aktív évében egy Photoshop-program segítségével újraalkotva összegezte élete legfontosabb rajzos képmotívumait, jelen esetben Krisztus töviskoronás fejét megidéző „ágas-fonadékos” korszakát.

Lovász Erzsébet négy olajképpel (*Imádkozó pásztor*, 2007; *Napút pásztor*, 2007; *Iker pásztor*, 2007; *Bárány-ikon*, 2003) és nyolc papíralapú vegyes technikás festményével (*Juhok és pásztorok I–VIII.*, 2005) tulajdonképpen nem tett mást, mint „lefordította” a *Biblia*, pontosabban az Ó- és Újszövetségi *Szentírás Jó pásztorának és Isten bárányának* példázatait a maga különös formavilágú és fantáziájú képnyelvére. Szubjektív ikonosztázának pásztorai és bárányai az egymást feltételező hit, remény és szeretet örök érzékenységű virrasztói, tanúságtevői, Isten képekben, szimbólumokban cselekvő allegóriái.

Olescher Tamás négyzetes táblaképpel (*Húsvét – Reményünk*, 2018), szabadvásznas festményével (*Húsvét*, 2004), kinyitható szárnyas oltárával (*Lelet: Hit, Remény, Szeretet*, 2004), valamint vegyes technikás vázlatával (*Megváltásunk*, 2008) a megigazult művész azon fajtáját képviseli, aki a naiv egyszerűség, a gyermeki tisztaság és a mindenben átragyogó derű stílusoltárára helyezi a teremtető Istenbe s annak egyszülött Fiába vetett szentlelkes hitét. Műveinek boldogságüzenetét nem lehet nem meghallani, nem lehet nem észrevenni, amelyek a boëtiusi „határtalan élet egész szerinti, egyszerre való és tökéletes birtoklásáról” szólnak.

LOVÁSZ ERZSÉBET, Bárány-ikon, 2003

AKNAY JÁNOS, A Megváltó, 2018

IMREH TIBOR, Krisztus VI-VII., 1996-97